

**Семенова Марина Володимирівна**  
кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ правового  
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України,  
адвокат ЮФ «Семенова і Партнери»  
ORCID: 0000-0002-2216-4343

**Панфілова Дар'я Андріївна**  
кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник  
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку  
НАПрН України, адвокат  
ORCID: 0000-0001-6408-3675

## **ВДОСКОНАЛЕННЯ СПОСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЗБИТКІВ ТУРИСТАМ**

Доповідь присвячена дослідженню засобів забезпечення гарантування безпеки туристів та механізмів компенсації збитків туристам. Проаналізовано українське та європейське законодавство, яке регулює відносини в галузі туризму. З метою диверсифікації способів забезпечення компенсації збитків туристам запропоновано передбачити в законодавстві декілька діючих одночасно різновидів механізмів компенсації.

**Ключові слова:** турист, туризм, страхування, гарантії, страхування відповідальності, туроператор, турагент, безпека.

**Maryna Semenova**  
PhD, research officer of the Scientific Research Institute of Providing  
Legal Framework for the Innovative Development of the NALS  
of Ukraine, Attorney-at-law of «Semenova and Partners» LF  
ORCID: 0000-0002-2216-4343

**Panfilova Daria**  
PhD, junior researcher of the Department of legal support  
of the national innovation system's functioning of the Scientific  
Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative  
Development of the NALS of Ukraine, Attorney  
ORCID: 0000-0001-6408-3675

## IMPROVEMENT OF THE WAYS TO PROVIDE COMPENSATORY DAMAGES TO THE TOURISTS

The scientific work is devoted to the study of means to ensure the safety of tourists and mechanisms for compensatory damages to the tourists. The Ukrainian and European legislation regulating relations in the sphere of tourism was analyzed. In order to diversify the ways to provide compensatory damages to the tourists, it is proposed to provide in the legislation several simultaneous types of compensation mechanisms.

**Keywords:** tourist, tourism, insurance, guarantees, liability insurance, tour operator, travel agent, security.

Статтею 13 Закону України «Про туризм» від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР (далі – ЗУ «Про туризм») [1] визначено, що безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму.

Забезпечення безпеки туризму завжди було й залишається важливим завданням господарсько-правового регулювання у сфері туризму. Туристична діяльність характеризується наявністю специфічних ризиків, наприклад, ризик нещасного випадку; можливість виникнення природних й техногенних катастроф у зоні розміщення туристичного підприємства чи маршруту, а також інших надзвичайних ситуацій, які ставлять під загрозу життя туристів й призводять до неможливості реалізації подорожі. Глобальний карантин, пов'язаний з розповсюдженням COVID-19, який змінив життя всього світу та завдав нищівного удару туристичній галузі, продемонстрував, що у першу чергу Україні необхідно забезпечити гарантування безпеки туристів та розробити ефективні механізми компенсації збитків туристам. Відсутність єдиного підходу до розробки таких механізмів викликає необхідність звернутися до сталої європейської практики у цьому питанні. Аналіз законодавства ЄС та деяких держав членів ЄС показує, що існують декілька механізмів забезпечення відповідальності суб'єктів туристичної діяльності.

Директивою (ЄС) 2015/2302 Європейського парламенту та Ради ЄС від 25 листопада 2015 р. про пакетні тури та пов'язані з ними туристичні послуги, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 і Директиви 2011/83/ЄС Європейського парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 90/314/ЄЕС (далі – Директива 2015/2302/ЄС [2]), передбачено норми про фінансове забезпечення відповідальності туристичних організацій та інформування подорожуючих про це. Зокрема, продавець або організатор, які уклали туристичний контракт зі споживачем, повинні надати докази забезпечення повернення сплачених споживачем грошових коштів, а також оплати витрат на репатріацію споживача у разі неплатоспроможності (банкрутства) продавця або організатора. Згідно з даною директивою організатори або продавці можуть використовувати деякі види захисту від неспроможності: гарантійні фонди, банківські гарантії, договори страхування відповідальності туристичних організацій, довірчі (трастові) рахунки, банківські депозити, поруки туристичних асоціацій за зобов'язаннями своїх членів,

Директивою 2015/2302 /ЄС встановлено право на компенсацію за збитки, якщо туристичні послуги не надаються або надаються неналежним чином. Компенсація також повинна покривати немайновий збиток, такий як компенсація за втрату задоволення від подорожі або відпустки через суттєві проблеми в наданні відповідних туристичних послуг. Мінімальний розмір компенсації подорожуючому, яка повинна бути виплачена у випадку неплатоспроможності продавця або організатора, встановлюється у розмірі коштів, сплачених подорожуючим за договором з туристичною організацією з додаванням витрат, пов'язаних з репатріацією. Слід звернути увагу на те, що згідно з Директивою 2015/2302 /ЄС для того, щоб захист від неспроможності був ефективним, він повинен охоплювати прогнозовані суми платежів, на які впливає неспроможність організатора, й, де це може бути застосовано, передбачувані витрати на репатріацію. Це означає, що захист має бути достатнім для покриття всіх передбачуваних платежів, які здійснюються пасажиром або від їх імені щодо туристичних пакетів в пік сезону, з урахуванням періоду між отриманням таких платежів й завершенням поїздки або

свята, а також, де це може бути застосовано, передбачувані витрати на репатріацію.

Національним законодавством держав-членів ЄС встановлюються свої особливості щодо фінансового забезпечення під час неплатоспроможності та щодо засобів забезпечення відповідальності туристичних організацій, що підтверджується наступними даними.

У Республіці Литва у ст. 3 Закону «Про туризм» Литовської Республіки [3] передбачено, що фінансові гарантії складаються з банківської або страхової гарантії або страхової допомоги. Договір страхування допомоги укладається між постачальником туристичних послуг й страховою компанією. У договорі страхування повинні бути викладені зобов'язання страхової організації з надання допомоги мандрівникам, коли поїздка не може бути продовжена через поломку транспортних засобів, аварії або інших непередбачуваних обставин і для виконання зобов'язань потрібна негайна допомога. Надання допомоги мандрівникам полягає в поверненні мандрівників до місця повернення, вказаного в договорі, або допомоги щодо продовження поїздки, та в обох випадках – у відшкодуванні необхідних витрат, пов'язаних з цими подіями.

У Законі Латвійської Республіки «Про туризм» [4] під забезпеченням туроператора та продавця туристичних послуг розуміється страхової поліс, виданий страховиком, або гарантія яка видана кредитної установою. При цьому витрати, яки, необхідні для забезпечення репатріації мандрівників, і витрати мандрівників, понесені у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань постачальника туристичних послуг, покриваються з державного бюджету в непередбачених випадках, зазначених Кабінетом міністрів. Кабінет міністрів визначає порядок відшкодування коштів, використаних для репатріації мандрівників і невиконання або неналежного виконання зобов'язань постачальника туристичних послуг, у туроператора, турагента і постачальника туристичних послуг, який просуває пов'язані туристичні послуги.

Законом «Про туризм» Естонській Республіці [5] встановлено, що туристична організація повинна мати фінансову безпеку та гарантії для повернення та розміщення пасажира до його повернення в

пункт відправлення або інше узгоджене місце; для повернення пасажиріві платежів, зроблених від імені пасажирів на підставі договору про пакетну подорож у разі скасування пакетної подорож, або для виплати компенсації за скасовану частину пакетної подорож; для повернення пасажиріву плати за невикористаний пакет. Туристична організація може обрати один або декілька видів забезпечення: гарантія, страхування. Розмір гарантій встановлюється § 15<sup>1</sup>, визначається в залежності від сфери діяльності туристичного підприємства та встановлюється у відсотковому відношенні від загального річного обсягу продажів путівок запланованої суб'єктом туристичної діяльності але ні більш граничного розміру, встановленого законом. Якщо запланований обсяг продаж і супутніх туристичних послуг менш ніж наданий в минулому році, розмір гарантії розраховується виходячи з більшого обсягу продажі. Суб'єкт туристичної діяльності зобов'язаний оцінювати адекватність гарантії й, за необхідності, збільшувати гарантію.

Аналіз нормативних актів ряду країн ЄС свідчить, що крім перерахованих форм забезпечення інтересів туристів передбачаються й інші форми реалізації інтересів туристів які є ще й засобами забезпечення виконання зобов'язань. Наприклад, страхування відповідальності на користь туриста, Також організатори та посередники можуть об'єднуватися в консорціуми або в інші форми асоціацій для утворення спеціальних фондів, за рахунок яких покриваються названі ризики туристів, або використовувати для цієї мети об'єднання у страховій галузі та проведення перестраховання.

Що стосується забезпечення платоспроможності суб'єктів туристичної діяльності в Україні, то згідно зі ст. 15 ЗУ «Про туризм» з метою забезпечення прав та законних інтересів громадян – споживачів туристичних послуг туроператор та турагент зобов'язані здійснити фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності (гарантією банку або іншої кредитної установи) перед туристами. Туроператор та турагент для покриття своєї відповідальності за збитки, що можуть бути заподіяні туристу в разі виникнення обставин його неплатоспроможності чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, які пов'язані з необхідністю покриття витрат турист-

та з його повернення у місце проживання (перебування) (тільки для туроператора), відшкодування вартості ненаданих послуг, передбачених договором, повинен надати підтвердження фінансового забезпечення своєї відповідальності (гарантію банку або іншої кредитної установи) перед туристом, в установленому порядку. Мінімальний розмір фінансового забезпечення туроператора має становити суму, еквівалентну не менше ніж 20000 євро. Розмір фінансового забезпечення туроператора, який надає послуги виключно з внутрішнього та в'їзного туризму, має становити суму, еквівалентну не менше ніж 10000 євро. Мінімальний розмір фінансового забезпечення турагента має становити суму, еквівалентну не менше ніж 2000 євро. Будь-які суми, надання яких гарантується фінансовим забезпеченням цивільної відповідальності туроператора, використовуються виключно для задоволення вимог, що висуваються на підставі та за наявності обставин, зазначених у цій статті.

Таким чином, з метою диверсифікації способів забезпечення компенсації збитків туристам необхідно, на наш погляд, передбачити в законодавстві декілька діючих одночасно різновидів механізмів компенсації: за рахунок наданої обов'язкової гарантії банку або іншої кредитної установи, страхування відповідальності туроператора та турагента, та утворення відповідного туристичного Фонду гарантування відшкодування збитків туристам, які настають у результаті невиконання умов туристичних послуг. Такий Фонд гарантування може бути створено як державний, або частково державний при саморегульованій організації.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
2. Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on package travel and linked travel arrangements, amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 90/314/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015L2302>
3. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas 1998 m. kovo 19 d. Nr. VIII-667. Vilnius. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F0E2E67B1F2F>

4. Tūrisma likums Pieņemts: 17.09.1998. Stājas spēkā: 01.01.1999, Attēlotā redakcija 01.01.2018. URL: <https://likumi.lv/ta/id/50026-turisma-likums>

5. Turismiseadus Vastu vōetud 15.11.2000 RT I 2000, 95, 607 jōustumine 01.03.2001 Redaktsiooni jōustumise kp 01.02.2020. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/1036425?leiaKehtiv>

## REFERENCES

1. Pro turyzm: Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 r. № 324/95-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr> [in Ukrainian].

2. Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on package travel and linked travel arrangements, amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 90/314/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015L2302> [in English].

3. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas 1998 m. kovo 19 d. Nr. VIII-667. Vilnius. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F0E2E67B1F2F> [in Lithuania].

4. Tūrisma likums Pieņemts: 17.09.1998. Stājas spēkā: 01.01.1999, Attēlotā redakcija 01.01.2018. URL: <https://likumi.lv/ta/id/50026-turisma-likums> [in Lithuania].

5. Turismiseadus Vastu vōetud 15.11.2000 RT I 2000, 95, 607 jōustumine 01.03.2001 Redaktsiooni jōustumise kp 01.02.2020. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/1036425?leiaKehtiv> [in Lithuania].

***Сорока Олена Павлівна***

*здобувач кафедри правознавства юридичного факультету*

*Східноукраїнського національного університету*

*імені Володимира Даля*

## **ЩОДО ІНСТИТУТУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

Розглянуто відшкодування моральної шкоди як один із способів захисту порушених прав ОСОБИ, ЩО полягає в покладенні на порушника обов'язку виплатити потерпілому грошової компенсації за фізичні й мо-